

**TƏHSİLİN İDARƏOLUNMASI MƏSƏLƏLƏRİ
ВОПРОСЫ УПРАВЛЕНИЯ ОБРАЗОВАНИЕМ
ISSUES OF EDUCATION MANAGEMENT**

UOT 378.11

Abbas İlham oğlu Babayev
*Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun
fəlsəfə doktoru programı üzrə doktorantı
<https://orcid.org/0000-0002-3939-9237>
E-mail: abbas.babayev@arti.edu.az
[https://doi.org/10.69682/arti.2025.92\(1\).117-120](https://doi.org/10.69682/arti.2025.92(1).117-120)*

**KREDİT TOPLANMASI VƏ TRANSFERİ SİSTEMİNİN ÖMÜRBOYU TƏHSİLİ TƏMİN
EDƏN TƏHSİL İNFRASTRUKTURUNUN TƏŞKİLİ BAXIMINDAN ƏHƏMİYYƏTİ**

Аббас Ильхам оглы Бабаев
*докторант по программе доктора философии
Института Образования Азербайджанской Республики*

**ЗНАЧЕНИЕ СИСТЕМЫ НАКОПЛЕНИЯ И ПЕРЕВОДА КРЕДИТОВ В
ОРГАНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ, ПОДДЕРЖИВАЮЩЕЙ
ОБРАЗОВАНИЕ НА ПРОТЯЖЕНИИ ВСЕЙ ЖИЗНИ**

Abbas İlham Babayev
*doctoral student in the program of doctor of philosophy
at the Institute of Education of the Republic of Azerbaijan*

**THE IMPORTANCE OF THE CREDIT ACCUMULATION AND TRANSFER SYSTEM
IN ORGANIZING THE EDUCATION INFRASTRUCTURE THAT SUPPORTS
LIFELONG EDUCATION**

Xülasə. Məqalədə ömürboyu təhsilin təşviqi və təşkili baxımından kredit toplanması və transferi sisteminin əhəmiyyəti araşdırılmışdır. Məqalənin birinci hissəsində kredit sisteminin tətbiqinin təhsilverənlər və təhsilənlər üçün yaratdığı üstünlüklər, o cümlədən kredit sisteminin qeyri-formal və informal təhsili formal təhsil ilə əlaqələndirilməsindəki rolu ətraflı təhlil edilmişdir. Məqalənin ikinci hissəsində kredit sisteminin tətbiqinə maneə yaradan amillər və məsələ ilə bağlı Azərbaycandakı vəziyyət öyrənilmişdir. Tədqiqat metodları kimi müstəqil ekspertlər, elm və təhsil istiqamətində dövlət sektorunda çalışan şəxslər və ölkənin ali təhsil müəssisələrinin nümayəndələri ilə yarıstrukturlu müsahibələrdən və kontent-analizdən istifadə olunmuşdur.

Açar sözlər: *ömürboyu təhsil, kredit toplanması və transferi sistemi, qeyri-formal və informal təhsilin tanınması, formal təhsil*

Аннотация. В статье рассматривается значение системы накопления и перевода кредитов с точки зрения продвижения и организации обучения на протяжении всей жизни. В первой части статьи подробно анализируются преимущества, которые дает введение кредитной системы для образовательных учреждений и учащихся, а также роль кредитной системы в связывании неформального и информального образования с формальным образованием. Во второй части статьи изучаются факторы, препятствующие применению кредитной системы, и ситуация в Азербайджане по этому вопросу. В качестве методов исследования использовались контент-анализ и полуструктурированные интервью с независимыми экспертами, лицами, работающими в государственном секторе в области науки и образования, а также представителями высших учебных заведений страны.

Ключевые слова: *обучение на протяжении всей жизни, система накопления и перевода кредитов, признание неформального и неофициального обучения, формальное образование*

Abstract. The article examines the importance of the credit accumulation and transfer system in terms of promoting and organizing lifelong education. The first part of the article analyzes the benefits that the application of the credit system creates for education providers and learners, as well as the role of the credit system in linking non-formal and informal education with formal education. The second part of the article studies the factors that hinder the application of the credit system and the situation in Azerbaijan regarding this issue. The research methods used for this article included content analysis and semi-structured interviews with independent experts, people working in the public sector in the field of science and education, and representatives of national higher education institutions.

Keywords: *lifelong education, credit accumulation and transfer system, recognition of non-formal and informal learning, formal education*

Təhsildə kredit toplanması və transferi sistemi (bundan sonra – kredit sistemi) ömürboyu təhsili təmin edən təhsil infrastrukturunun əsas elementlərindən biri kimi hesab edilir [1]. Kredit sistemi təhsilin ayrı-ayrı pillələri və səviyyələri arasında vəhdətin yaradılmasını və təhsil prosesinin səmərəli təşkilini təmin edir [2]. Bu məqalədə ömürboyu təhsilin təşviqi və təşkili baxımından kredit sisteminin əhəmiyyəti və rolu, kredit sisteminin tətbiqində müşahidə olunan əsas çətinliklər və həmin sistemin tətbiqi ilə bağlı Azərbaycandakı cari vəziyyət araşdırılmışdır. Tədqiqat çərçivəsində qarşıya qoyulan sualların cavablandırılması üçün məlumatlar müstəqil ekspertlər, elm və təhsil istiqamətində dövlət sektorunda çalışan şəxslər və ölkənin ali təhsil müəssisələrinin nümayəndələri ilə keçirilmiş yarıstrukturlu müsahibələrdən və kontent-analizdən götürülmüşdür.

Ömürboyu təhsilin təmin edilməsi baxımından kredit sisteminin verdiyi ən böyük üstünlük onun qeyri-formal və informal təhsili formal təhsil ilə əlaqələndirə bilməsidir. Başqa sözlə desək, insanlar qeyri-formal və informal təhsil formaları vasitəsilə, məsələn əmək fəaliyyəti zamanı, sertifikat və digər qısamüddətli təlim proqramları çərçivəsində, onlayn öyrənmə platformaları üzərində və sair yollar ilə əldə etdikləri bilik, bacarıq və səriştələri tanıtaraq onların qarşılığında akademik kredit toplayıb, daha sonra isə həmin kreditləri formal təhsilin müvafiq səviyyələrinin (məsələn, peşə təhsili, ali təhsil) uyğun ixtisasları üzrə tanıtaraq formal təhsil təsnifatlarını daha qısa müddətdə və rahat şəkildə əldə edə bilirlər [3]. Belə imkanın mövcudluğu isə öz növbəsində təhsil prosesinin iştirakçıları, xüsusilə də təhsilənlər və təhsil müəssisələri, üçün bir sıra üstünlüklərə yol açır. Birincisi, qeyri-formal və informal təhsil formaları vasitəsilə əldə olunan bilik və bacarıqlar qarşılığında akademik kreditlərin toplanması və daha

sonra həmin kreditlərdən istifadə etməklə formal təhsil təsnifatlarının əldə edilə bilinməsi imkanı istənilən mühitdə, o cümlədən ailədə, işdə, müxtəlif dərəcələrdə və sair məkanlarda baş tutan öyrənmənin dəyərini artırır, çünki öyrənlərə həmin bilik və bacarıqlardan praktiki istifadə imkanları yaradır [4]. İkincisi, formal təhsilin cəlbediciliyi və əlçatanlığı artır [5, s.70]. Yəni, əvvəlki bilik və bacarıqları (topladıkları kreditlər) təhsil müəssisələri tərəfindən nəzərə alındığı üçün təhsilənlər bildikləri fənləri təkrarən keçmirlər və beləliklə, təhsil proqramlarını daha qısa müddətdə başa vurmaq imkanına sahib olurlar. Təhsil proqramını daha qısa müddətdə başa vura bilmək isə eyni zamanda təhsil xərclərinə də qənaət edilməsinə şərait yaradır. Qeyd olunanlar təhsil müəssisələrinin təhsilənlərin fərdi xüsusiyyətlərinə və əvvəlki təcrübələrinə daha çevik uyğunlaşmasına və onlayn təhsil platformalarının sürətlə populyarlıq qazandığı bir dövrdə rəqabət qabiliyyətlərinin güclənməsinə xidmət edəcəkdir.

Yuxarıda qeyd olunan ikinci argumenti eyni zamanda təhsili müxtəlif pillələrinin və səviyyələrinin bir-biri ilə əlaqələndirilməsinə də şamil etmək olar. Yəni, kredit sistemi təkcə qeyri-formal və informal təhsili formal təhsil ilə əlaqələndirmir, həm də formal təhsilin müxtəlif pillələrinin bir-biri ilə əlaqələndirilməsinə və həmin pillələr arasında vəhdətin yaradılmasına yol açır. Məsələn, bir şəxsin orta ixtisas təhsili pilləsində topladığı kreditlər onun uyğun ixtisaslar üzrə bakalavriat səviyyəsində təhsili zamanı nəzərə alınır və həmin şəxsə bildiyi fənlər təkrarən tədris olunmur.

Yuxarıda təsvir olunan istiqamətlər üzrə işlərin praktikada necə həyata keçirildiyini daha yaxşı başa düşmək üçün kredit sistemini ömürboyu təhsilin təmin edilməsində effektiv bir alətə çevirməyi bacarmış ölkələrin təcrübələrinə nəzərə yetirmək məqsəduyğun olar. Belə ölkə-

lərdən biri Çin Xalq Respublikasıdır. Kredit sisteminin təhsil infrastrukturuna integrasiyası ilə bağlı Çin Xalq Respublikasının atdığı ən uğurlu addımlardan biri akademik kredit bankı kimi tanınan informasiya sisteminin yaradılması olmuşdur [6]. İnsanlar akademik kredit bankında özləri üçün elektron hesab yaradıb əldə etdikləri sertifikatları, diplomları və sair təsnifat sənədlərini, habelə digər aidiyyəti məlumatları ora əlavə edərək və sonra həmin sistemdən istifadə edərək topladıqları bilik və bacarıqları akademik kreditlərə çevirmək imkanı qazanırlar [7]. Akademik kredit bankının işləkliyinə və faydalarına nümunə olaraq həmin sistemin qurucusu olan Çin Açıq Universitetinin rəsmi internet sahifəsində poçt işçisi peşə təsnifat sənədlərini sənədinə yiyələnmiş tələbənin akademik kredit bankı vasitəsilə bilik və bacarıqlarını tanıtdırır akademik kreditlər topladığı və həmin kreditlərdən istifadə edərək sözügedən Universitetin logistika ixtisası çərçivəsində tədris olunan üç kursdan azad edildiyi göstərilmişdir. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, 2035-ci ilədək Çində Təhsilin Modernləşdirilməsi Planında milli akademik kredit bankının yaradılmasının strateji əhəmiyyəti vurğulanmışdır [7].

Kredit sisteminin tətbiqinə maneə törədən amillərə gəldikdə isə, burada əsas məsələlərdən biri bilik və bacarıqların kredit ekvivalentinin düzgün müəyyənləşdirilməsi, ixtisaslar üzrə təlim nəticələrinin standartlaşdırılması və bilik və bacarıqların qiymətləndirilməsi prosesində keyfiyyətin və obyektivliyin təmin edilməsidir [8]. Digər bir çətinlik isə kredit sisteminin səmərəli təşkilinin güclü inzibati infrastruktur tələb etməsidir [5, s.50]. Belə infrastruktur kreditlərin toplanması prosesinin mütəmadi izlənilməsinə və öyrənənlər barədə məlumatların yenilənmiş qalmasına, qeyri-formal və informal təhsil formaları vasitəsilə əldə olunmuş bacarıqların qiymətləndirilməsinə və digər zəruri tədbirlərin vaxtlı-vaxtında və dəqiq icrasına icazə verməlidir. Bunun üçün isə sistemin gətirə biləcəyi üstünlüklər barədə tam məlumatlılıq, təhsil infrastrukturunun təşkilinə fərqli baxış və maliyyə resursları zəruridir.

Kredit sisteminin Azərbaycanda tətbiqi ilə bağlı cari vəziyyətə nəzər saldıqda, sistemin ölkədə natamam tətbiqini görə bilərik. Belə ki, kredit sistemi hazırda yalnız ali təhsilin bakalavriat və magistratura, habelə orta ixtisas və yüksək texniki peşə təhsili səviyyələrində tətbiq

olunur. Bu isə o deməkdir ki, öyrənənlərin hər bir təhsil səviyyəsində kredit toplamaq imkanı yoxdur. Bundan əlavə, Təhsil haqqında Qanunun 20.3-2-ci maddəsində subbakalavrların topladıqları kreditlərin uyğun ixtisaslar üzrə ali təhsil müəssisələri tərəfindən nəzərə alınmalı olduğu qeyd olunsa da, tədqiqat çərçivəsində keçirilmiş müsahibələr zamanı, ali təhsil müəssisələrinin belə kreditləri tanımaqda çox da maraqlı olmadığı müşahidə edilmişdir. Buna əsas səbəblərdən biri olaraq isə keyfiyyət təminatı məsələləri, yəni təhsilalanların əvvəlki təhsillərinin keyfiyyətinə dair narahatlıqlar göstərilmişdir. Vəziyyətin belə olması öyrənənlərin topladıqları kreditlərdən istifadə edərək təhsil proqramlarını daha qısa müddətdə başa vurmaq imkanından məhrum olduğunu göstərir. Ölkədə kredit sisteminin natamam tətbiqindən xəbər verən digər bir məqam qeyri-formal və informal təhsil vasitəsilə əldə edilmiş səriştələrin tanınması prosesi zamanı insanların tanınmış bilik və bacarıqları qarşılığında onlara akademik kreditlərin verilməməsidir [9]. Belə tanınma prosesi hazırda yalnız ilk peşə təhsili səviyyəsi üzrə tətbiq olunur və səriştələri qiymətləndirilən şəxslərə prosesin yekununda sertifikat və ya diplom verilir. Bunu nəzərə alaraq deyə bilərik ki, kredit sistemi hazırda ölkədə qeyri-formal və informal təhsili formal təhsil ilə əlaqələndirən bir vasitə kimi istifadə olunmur.

Nəticə. Ömürboyu təhsili təmin edən təhsil infrastrukturunun əsas elementlərindən biri kimi kredit sistemi həm qeyri-formal və informal təhsili formal təhsil ilə, həm də formal təhsilin müxtəlif pillə və səviyyələrini bir-biri ilə əlaqələndirərək təhsil sistemində vəhdətin yaradılmasına və öyrənənlərə daha qısa müddət ərzində təsnifat sənədlərini əldə etməsinə şərait yaradır. Lakin, kredit sisteminin işlək bir hala gətirilməsi üçün güclü inzibati infrastruktur zəruridir. Belə infrastruktur bilik və bacarıqların kredit ekvivalentinin düzgün müəyyənləşdirilməsinə, ixtisaslar üzrə təlim nəticələrinin standartlaşdırılmasına, kreditlərin toplanması prosesinin mütəmadi izlənilməsinə və prosesdə keyfiyyətin və obyektivliyin təmin edilməsinə icazə verməlidir. Belə infrastruktur yaranmadığı təqdirdə kredit sisteminin verə biləcəyi bütün üstünlüklərdən istifadə qeyri-mümkün olur. Hazırda ölkəmizdə də kredit sistemi natamam tətbiq

olunduğundan onun yuxarıda sadalanan faydaları müşahidə edilmir.

Problemin aktuallığı. Ömürboyu təhsili təmin edən təhsil infrastrukturunun yaradılması Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyasının beş strateji istiqamətindən biri olduğundan belə təhsil infrastrukturun mühüm elementlərindən olan kredit sisteminin həmin infrastrukturun qurulmasında töhfəsinin dərinədən başa düşülməsi strateji hədəfin icrasının təmin edilməsi baxımından aktualdır [10].

Problemin elmi yeniliyi. Məqalədə kredit sisteminin ömürboyu təhsil infrastrukturundakı rolu araşdırılmışdır və əldə olunan nəticələr ömürboyu təhsil infrastrukturunun daha dərinədən və fərqli perspektivdən başa düşülməsinə kömək edəcəkdir.

Problemin praktik əhəmiyyəti. Məqalədə Azərbaycanda kredit sisteminin tətbiqində müşahidə olunan çətinliklər müəyyən edilmiş və beləliklə, dövlət təhsil siyasətinin icraçıları, o cümlədən təhsil müəssisələri üçün potensial dəyişiklik istiqamətləri göstərilmişdir.

Ədəbiyyat:

1. International trends of lifelong learning in higher education / UNESCO Institute for Lifelong Learning. – Hamburg, 2023.
2. “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu // 19 iyun 2009-cu ildə qəbul edilmişdir. – Bakı, 2009.
3. Werquin, P. (2010). Recognition of non-formal and informal learning: Outcomes, policies, and practices. Organization for Economic Co-operation and Development. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2010/04/recognising-non-formal-and-informal-learning_g1ghaff6/9789264063853-en.pdf
4. Singh, M. (2015). Global perspectives on recognising non-formal and informal learning: Why recognition matters? UNESCO Institute for Lifelong Learning. – Hamburg, 2015. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-15278-3>
5. ECTS Users' Guide / Publications Office of the European Union. – Luxembourg, 2015. URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/da7467e6-8450-11e5-b8b7-01aa75ed71a1>
6. Beijing launches academic credit bank [Electronic resource] / China Daily electronic newspaper – November 10, 2017. URL: https://www.chinadaily.com.cn/china/2017-11/10/content_34370454.htm
7. How Does a Credit Bank Build a Bridge for Lifelong Learning? [Electronic resource] / The Open University of China – November 8, 2023. URL: <http://en.ouchn.edu.cn/index.php/news-v2/ouc-in-media/4716-how-does-a-credit-bank-build-a-bridge-for-lifelong-learning>
8. Bekhradnia, B. (2004). Credit accumulation and transfer, and the Bologna Process: An overview. The UK Higher Education Policy Institute. – Oxford, 2004. URL: <https://www.hepi.ac.uk/wp-content/uploads/2014/02/13CATFullReport.pdf>
9. Vətəndaşların peşə təhsili üzrə qeyri-formal və informal təhsil formaları vasitəsilə əldə etdikləri bilik, bacarıq, səriştə və təcrübənin qiymətləndirilməsi və tanınması məqsədilə imtahanın keçirilməsi və onlara peşə ixtisasını təsdiq edən sənədin verilməsi Qaydası // 5 avqust 2020-ci ildə təsdiq edilmişdir. – Bakı, 2020.
10. Azərbaycan Respublikasında təhsilin inkişafı üzrə Dövlət Strategiyası // 24 oktyabr 2013-cü ildə təsdiq edilmişdir. – Bakı, 2013.

Redaksiyaya daxil olub: 04.02.2025